

■ Vaqif YUSİFLİ
filologiya
elmləri doktoru

Onu təkə bir şeirinə görə tanı-
mışdım: "Gəmilər gəlməz Naxçı-
vana". Bu sadə məntiq arxasında
poetik düşüncənin mənasını qav-
radım. Doğrudan da, Naxçıvanda
dəniz yoxdu və təbii ki, ora gəmi-
lər yol ala bilməz. Şeirin müəllifi
Kəmalə Nəsrin də elə öncə bunu
bəyan edir ki:

Gəmilər gəlməz Naxçıvana,
Gələ bilməzlər
Burda dəniz yoxdu ki.

Amma poeziya - sözə ehyə ve-
rən, yoxdan sözü var eləyən bu
sehrli qüvvə bizim real təsəvvürlə-
rimizi bir andaca dəyişə bilər və
gözlərimizin qarşısında poeziya-
nın yaratdığı bir dəniz canlanır:

Dağlar dalğa-dalğa dənizə
bənzər,
dağların başında buludlar gə-
zər -
bəyaz yelkənlərə bənzər.
İlanlar sürünər
boz torpaqlarında
balıqlar kimi,
Duzlağın tamı var
Dənizin şor sularında.

Bu şeirə assosiativ şeir də de-
mək olar, çünki dəniz və dağ, dən-
iz və torpaq bir-birilə reallıq baxı-
mından yaxın anlayışlar deyil.
Amma poeziya onları "birləşdirir".
Sənətin mahiyyəti obrazlı təfəkkür-
lə bağlıdır, assosiativ təfəkkür
elə obrazlı təfəkkürdən doğur, an-
caq obrazlı təfəkkürdən fərqli ola-
raq burada mürəkkəb ümumiləş-
dirmələr diqqəti cəlb edir, bir-birilə
əlaqəsi olmayan ya zəif olan məf-
humları xüsusi intuitsiya ilə "bir-
ləşdirə" biləsən.

Mən dənizləri xəyal etdim,
dağlara verdim qəlbimi.
Dağları sevdim,
çooox sevdim.
Yaxın olduqları üçün göyə,
Dənizləri də sevdim
Dağlara bənzəyir deyə.

Beləliklə, poetik təfəkkür iki ob-
razı - Dəniz və Dağ obrazlarını bir-
birinə qovuşdurdu. Şeirin sonrakı
misraları Dəniz-Dağ obrazının (ar-
tıq iki məfhumun "qovuşmasın-
dan" yaranan bir obrazın) tarixi və
müasir qatlarını açıqlayır: Tarixi
planda: bir Nuh nağılı var. Müasir
yönümdə: Dağları dənizə bağlar,
qırılmayan gümüş bağ var. Dağla-
rın köksündən axar, Araz Kürdən
axar tutub Xəzərə yol alar. Bu bir-
likdən Vətən yaranar.

Kəmalə Nəsrinin cəmi iki kitabı
("Aynalayın" və "Gözləyirəm gün
doğanı") ilə tanışam və ümumiyyətlə
bu xanım yazarın bəzi hən-
kərləri kimi mətbuatda çıxışlarının
şahidi olmamışam. Amma bu iki
kitabda toplanan şeirləri ondan is-

tedadlı bir şairə kimi söz açmağa
imkan və fürsət verir. Onun şeirlə-
ri barədə mən də daxil olmaqla
hansı tənqidçininse ciddi bir fikir
söylədiyinin də şahidi olmamışam.
Kitablarına daxil etdiyi lap kiçik
müqəddimələrin birisi ilə tam razı-
yam ki: "Bir xanım əfəndinin, bir
Azərbaycan türk qadınının ruhun-
da cərəyan edən əzəmətli milli kə-
dər və yaddaş duyğusu, yəni Kə-
malə Nəsrinin şeirlərinin alt yapısı
mənə çox-çox qiymətli göründü və
bu yazılardakı ruhun müqəddəsli-
yinə inandım" (Azər Turan). Mən
də inandım.

Kəmalə Nəsrinin kitablarında
yalnız bir neçə sevgi şeirinə rast
gəldim. Amma bunun səbəbi var.

Kəmalə xanımın şeirlərində qə-
dim türk oğuz folklorundan, "Kitabi
Dədə Qorqud" boylarından, bu
boylardakı igidlərdən, xanım-xatın
gözlərdən gələn bir meh əsir.
"Könlü qopuz, Qolu topuz, Sözü
güclü, Düşməni suclu Qalın Oğuz"
qılıncını şimşəklərlə itilədir. Xan
Beyrəyə, Turala üz tutulur, onları
səsləyir ki, türk ellərinin birliyi ya-
ransın, bədöy atlar kişnəsin, savaş
meydanı zəfər səslərinə bürünsün.
Çünki "Dəmin qapı Dərbəndin də-
vələri əsir düşüb, Göyçə gölün so-
naları qaraqıyma qovurma tək qır-
çın-qırçın suda bişib. O yerlər ki,
bizim idi. İndi daha bizim deyil".

Kəmalə xanımın Türkün böyük

ürəyi Vətən köynəyinə bənzətmək
yerinə düşür. Hətta bir şeir - "Ağrı
dağım" bütünlüklə təşbih və epitet-
lərdən ibarətdir:

Böyük Tufandan
İlk sən çıxartdın başını -
Yerin papağı kimi.
Uzadtın göyərçinə
zeytun əlini -
həyat budağı kimi.

Qutlu Dağım!
Bizim dağların ucası
Ağsaqqalı, qocası.

Ağrı dağım, ağ yaylağım!
Ərlər, ərənler yurdum,
Dastanlar oylağım.
Düşməni gözüne batan
cüt barmağım.

Kəmalə Nəsrinin şeirlərini
mövzuca bölgülərə ayırmaq istə-
məzdik. Vətənpərvərlik, azərbay-
cançılıq, türkçülük onun şeirlərinin
sayca üstünlüyünü təşkil edir. Am-
ma o, bu mövzulara qapanıb qal-
mır. Real həyatın, gerçəkliyin müx-
təlif səmtlərinə də üz tutur, təbiətin
gözəlliklərinə də biganə qalmır,
doğulduğu Naxçıvan torpağının
məxsusi cizgilərini canlandırmağa
səy göstərir, ustad şairlərə də şeir
həsr edir. Deyə bilmərik ki, o, hər
şeirində nəyəse nail olur, amma
hər şeirində təlqin etdiyi fikirləri
səmimi şəkildə bildirməyə çalışır.
Dili də rəvandır, mücərrəd ifadələr
işlətməyi sevmir. Ustad şair Rəsul
Rzaya bir neçə şeir həsr edib. On-
ların hamısı uğurludur desək, yan-
lış olar, çünki bu şeirlərdə bəzən
heyranlıq və məftunluq ön plana
keçir, şairin mükəmməl obrazının
canlanmasına mane olur. Amma
"Rəsul Rzaya" şeiri mükəmməldir:

Dirşəyi dizində,
Əli üzündə
Dünyanın kədəri,
qəmi gözündə.
Gözləri dənizə
bənzəyən şair,
Dənizin balığı,
gəmisini
Sənin gözlərində
Qəm izi qalıb.
Gedibsən göylərə -
Burda, Vətəndə,
Bir Rəsul Rza
Dənizi qalıb.

Əsasən sərbəst şeirə meyl
edən, fikir və düşüncələrini də bu
axara yönəldən Kəmalə Nəsrin ya-
radıcılığa heca şeirləri ilə başlayıb.
O şeirlər fikrimizcə, poetik sanbalı
etibarilə daha uğurlu idi. Sonralar
da hecəda şeirlər yazdı. Bu, təbii
ki, yaradıcılıq prosesidir, enişli də,
yoxuşu da olur. Hansı vəzndə,
hansı formada yazılması şərt deyil,
təki ortada ŞEİR olsun. Və Kəma-
lə Nəsrinin şeirləri haqda bu söh-
bəti bəyəndiyimiz sufiyanə bir
şeirlə tamamlayaq:

Mən Tanrının kor cocuğu,
Aç gözüümü, öyrət mənə.
Göyden düşdüm sənə dünya,
Göyert, nolur, göyert mənə.

Öyrətmə günah etməyi,
Səsim Tanrıya yetməyir,
Ruhum diləyir etməyi,
Al əynimi, çıxart mənə.

Qabığım bom-boş qalacam,
Başına bir iş olacam,
Qəbir kənddə daş olacam,
İndi di gəl, qopart mənə.

Görün nə deyir:

Mən daha yazmıram
sevgi haqqında.
Ən böyük sevdiyim
Vətəndə mənim.
Vətən geyməyincə
toy paltarını
Yediyim zəhərdir,
Geydiyim qumaş
nə atlas, nə ipək-
kəfəndi mənim.

Şeirlərin əksəriyyəti türkçülük,
turançılıq, azərbaycançılıq, milli
birlik ideyaları ilə nəfəs alır. Yeni
onun sevgisi daha böyük, daha ül-
vi mahiyyət daşıyır. O, böyük, va-
hid Türk birliyini arzulayır, Türkün
vaxtilə parçalanan ərazilərini bir
yurdda görmək istəyir. Vaxtilə türk
övladlarının, türk başçılarının bir-
birlərinə qənim kəsildiklərini də
ürək ağrısı ilə bəyan edir:

Nə vətən var idi,
nə türklük orda,
Var idi "mənam"lik,
"böyük"lük orda,
Niyyə qana döndü,
daşa dönmədi?
Qardaş qardaşına
əl qaldıranda -
Çaldıranda!

ustadlarına məhəbbətini onun bir
çox şeirlərində izləyirik. Məsələn,
Hüseyn Cavidə aid bir neçə şeiri
var və bu şeirlərdə Cavid təkə bö-
yük sənətkar kimi deyil, həm də
Türkün qürur mənbəyi, ideya-fikir
mütəfəkkiri kimi canlanır: "Qalxan
elədin sinəni, Unutmadı xalq dü-
nəni. Başının üstündə səni, Bay-
raq edib gəzdi belə". Başqa bir
şeirdə isə 41-in dekabrı və 82-nin
noyabrı xatırlanır, biri Cavidin ölü-
mü, biri isə onun nəşinin Vətən
torpağına gətirilməsi. "41-in de-
kabrı Günəş ay kimi solğun. Bir
dağ uçuğu üz qıbləyə, silkələndi
Yenisey-Orhun". "82-nin noyabrı;
Göylər mas-mavi, Günəş sac küre-
si, alov-alov, çəmənələr yaşıl ya-
nar". Şeirdə hər iki günün obrazı
canlandırılır. Solğun Günəş - Sac
küresi, alov-alov. Ümumiyyətlə,
Kəmalə xanımın bədii təsvir vasi-
tələrinə müraciəti çox zaman uğur-
lu alınır. Məsələn, o, "Vətən köynə-
yimi" şeirində deyir ki, hər bir
adamın toya ya vaxtına getməyə pal-
tarı olur, təzə gəlinin, təzə bəyin
də öz paltarları var, fəsilərə görə pal-
tar dəyişmələri olur. Amma: "Və-
tən köynəyimdə ürəyim mənim.
Tanrı pay veribdi tikib vətənim".
Vətən sevgisini ifadə etmək üçün